

فرهاد وقفل هایش، اثر پرویز
تناولی، تئاتر شهر مأخذ: رضا
درکناری

بررسی و مقایسه چگونگی انتخاب زاویه دید در نقاشی کودکان و آثار تصویرگران کتاب کودک در ایران

علی محمد اسدی * پرویز اقبالی **

چکیده

انتخاب زاویه دید در تصویرسازی کتاب های کودک، صرف نظر از کارکردهای مثبت آن به ویژه در جهت انتقال بهتر مفاهیم و پیام های تصویرگر به کودک خود دارای انواع مختلفی است که با شناخت علمی کارکردهای هر یک از آن ها می توان دریچه ای جدید به دنیای کودک گشود و از این رهگذر، سطح کیفی آثار تصویرگران را نیز ارتقاء بخشید. در این مقاله که به روش توصیفی - تحلیلی انجام گرفته است انواع زاویه دید که عبارتند از زاویه دید روبه رو، تلفیقی، شفاف بینی، بالا، پایین، دور، نزدیک و چرخشی، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته و در کنار این بررسی آثار تصویرگران کتاب های کودک (گروه الف) در ایران نیز بررسی شده است. هر چند زاویه دید در تصویرسازی دارای گونه های مختلفی است اما کودکان در نقاشی های خود فقط به سه زاویه دید روبه رو، تلفیقی و شفاف بینی توجه می کنند. از این نظر لازم است تصویرگران کتاب های کودکان، نگاه خود را به نگاه کودک و دنیای تصویری او نزدیک نمایند و مقاله پیش رو در پی رسیدن به این هدف تهیه شده است.

واژگان کلیدی

کودکان، زاویه دید، ایران، تصویر سازی، تصویرگر، روانشناسی کودک.

Email: asadi_syavash@yahoo.com

Email: Eghbali@shahed.ac.ir

*کارشناسی ارشد تصویرسازی دانشکده هنر شاهد

** عضو هیئت علمی دانشگاه شاهد

بررسی و مقایسه چگونگی انتخاب زاویه دید در نقاشی کودکان و آثار تصویرگران کتاب کودک در ایران

مقدمه:

جایگاه و نقش دوران کودکی در شکل گیری حیات آدمی سبب شده امروزه در تمام شاخه های علمی، تلاش های وسیعی در جهت شناخت بهتر کودک برای کمک به رشد جسمی و روحی او صورت گیرد. بی تردید یکی از بهترین و عملی ترین راه های کمک به ارتقاء سطح فکری و فرهنگی کودک انتشار و ارائه کتاب های داستانی است که به این وسیله نویسندگان و تصویرگران با توجه به زاویه دید کودک سعی می کنند دنیایی زیبا، دوست داشتنی و آموزنده خلق کنند.

به این منظور دست اندرکاران و تصویرسازان کتاب کودک باید به دنیای خاص کودکان وارد شده و با درک فضای خالی و تصویری حاکم بر آن ها همچنین شناخت نوع زاویه دیدشان نسبت به هر صحنه از داستان، تصویری گویا، ساده و قابل فهم ارائه کنند. مقاله حاضر تلاشی است در جهت پاسخ به این نیاز اساسی که فقدان آن به خوبی مشهود است. به همین دلیل از دو منظر موضوع مورد بررسی قرار گرفته است. نخست در هر بخش یک زاویه دید معرفی و در ادامه به نقش و اهمیت آن در روانشناسی کودک و تاثیراتش در نقاشی های کودکان توجه شده است.

در قسمت دوم سعی شده با آوردن نمونه هایی از آثار تصویرگران معاصر کتاب کودک در ایران زمینه نقد و بررسی این آثار از نظر مکانی و با توجه به زاویه دید حاکم بر آن ها فراهم شود.

نگاهی اجمالی به روانشناسی کودک

طبق تحقیقات روانشناسان کودک، اصولی وجود دارد که در میان تمام کودکان دنیا یکسان است. بر اساس همین وجوه مشترک، باید اصول مشترکی را نیز در تصویر سازی کتاب های کودکان به کار برد که بیش ترین بازدهی مثبت را از آن ها دریافت کرد. به طور مثال این که از چه زوایایی در نقاشی کودک استفاده نمود تا بتوان در تمام شرایط و مکان ها و نیز توجه به فرهنگ و زبان های مختلف بیش ترین تاثیر را بر کودکان گذاشت، بسیار قابل اهمیت است. زاویه دید نوعی، در واقع یکی از مشترکات نقاشی های کودکان کم تر از هفت ساله است که از ویژگی های مشترک بعضی سبک های هنری بزرگسالان و کودکان نیز می باشد.^۲ روانشناسان معتقدند کودک از چهار سالگی می تواند با دقت و زمان طولانی تری به ترسیم یک اثر بپردازد و از این سن به بعد قادر است نقاشی خود را نیز به طور شفاهی شرح دهد.^۳

از پنج سالگی به بعد تقریباً همه کودکان می توانند به ترسیم یک مجموعه متشکل از درخت، انسان و خانه مبادرت کنند. در این نقاشی ها، نماها و مناظر در نظر گرفته نشده و سطوح مختلف شیء در برابر هم قرار می گیرند و به عنوان

۱- پیازه ژان و باردل وانپیلدر، روانشناسی کودک، زینت توفیق، تهران، نشر نی، ۱۳۷۳، ۷۶.

۲- مثلاً در هنر مصر باستان، چهره های انسانی معمولاً به صورت نیم رخ و چشمان آن به صورت تمام رخ ترسیم شده است. همچنین یکی از مشخصه های بارز هنر سرخپوستان شمال غرب آمریکا زاویه دید تلفیقی آن ها است، در این نوع از زاویه دید، معمولاً دو نمای تصویر را در یک ترکیب بندی نشان می دهند. کودکان نیز گاهی با این نوع زاویه دید نقاشی می کنند. گلین توماس، مقدمه ای بر روانشناسی کودکان، ترجمه محمد تقی فرامرزی، چاپ دوم، تهران، نشر دنیای نو، ۱۳۸۳، ۲۱۲.

۳- دادستان پریخ، ارزشیابی شخصیت کودکان بر اساس آزمون های تربیتی، تهران، انتشارات رشد، ۱۳۷۶، ۳.

۴- توماس گلین، پیشین، ۴۲.

۵- پیکرینگ، جان، مبانی هنرهای تجسمی کودکان، مرضیه قره داغی، تهران، نشر دنیای نو، ۱۳۸۱، ۳۳.

۶- اکرمی نژاد جمال الدین، کودک و تصویر، چاپ اول، تهران، انتشارات مدرسه برهان، ۱۳۸۳، ۲۳.

تصویر ۱-۱- ساناز شیری، ۵/۵ ساله

مجموعه ای از جزئیات، قابل باز شناسی هستند.^۴ این که کودک چگونه به تصویر نگاه می کند موضوعی است که بسیاری از روان شناسان به آن توجه کرده و به همین منظور نیز آزمایش های گوناگونی انجام داده اند که نتایج متناقضی از آن ها به دست آمده است.^۵

تعبیر آنچه دیده می شود برای خرد سالان که تجربیات محدودی دارند حتی اگر بازنمایی در تصویر دقیق و کامل باشد، به سختی انجام می گیرد، زیرا آن ها در ابتدای درک مفاهیم اطراف خود هستند، این مساله با بالا رفتن سن و افزایش تجربیات شان به تدریج حل خواهد شد، زاویه دید از جمله نکاتی است که در تصویر سازی کتاب های کودک باید مورد توجه قرار گیرد.^۶

در ادامه به بررسی انواع زاویه دید در نقاشی کودکان و نیز در تصویر سازی و نقاشی بزرگسالان خواهیم پرداخت.

۱- زاویه دید روبه رو

یکی از مهم ترین زوایای دید در نقاشی کودک، زاویه

تصویر ۱-۲- تامای خلیل زاده، ۷ ساله

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

تصویر ۱-۳- وقتی بهار آمد، علی خورشید پور

۱-۱) زاویه دید روبه رو در آثار تصویرگران استفاده از زاویه دید روبه رو در تصویرسازی های بسیاری از تصویرگران کتاب های کودکان دیده می شود، از آن جا که این زاویه، اولین زاویه دیدی است که در نقاشی کودکان ظهور می یابد، تصویرگران نیز در آثارشان از آن نهایت استفاده را کرده اند. متأسفانه با توجه به اهمیت این مساله، در کتاب های تصویرسازی شده در ایران، تصویرگران از زوایای متفاوتی برای همه سنین استفاده می کنند. عدم توجه به این نکته ظریف مانع از ارتباط عمیق میان کودک و تصویر می شود، به طوری که گاه دیده می شود تصویرگر در تصویرسازی کتاب های خردسالان از زاویه دید های مختلفی از جمله زاویه دید تلفیقی استفاده کرده و یا در کتاب های مقاطع بالاتر از زاویه دید نیم رخ بهره گرفته، در حالی که ملموس ترین زاویه برای کودک زیر ۷ سال زاویه دید روبه رو است. (تصویر ۱-۳)

دید روبه رو است که تا سن ۹ سالگی ادامه دارد، این نوع نگاه از اولین زوایای دیدی است که کودکان در نقاشی های خود به کار می برند، به همین دلیل است که چهره انسان و تصویر خانه در نقاشی کودکان همیشه از روبه رو کشیده می شود.^۱ (تصویر ۱-۱)

این که کودک از چه زمانی از زوایای سه رخ و یا نوعی پرسپکتیو در نقاشی هایش بهره می برد ارتباط مستقیمی با هوش او دارد، چرا که کودکان باهوش بالا زودتر از دیگران به این مرحله می رسند.^۲

آن چه حائز اهمیت است، به کار بردن زاویه دید روبه رو در نقاشی کودکان، به ویژه کودکان پیش دبستانی است. چرا که اغلب نقاشی های این گروه سنی از همین زاویه می باشد. نکته قابل توجه در نقاشی کودکان، استفاده آن ها از پلان بندی عناصر برای ایجاد عمق تصویر است، کودکان این روش را غیر آگاهانه در نقاشی های خود اعمال می کنند. (تصویر ۱-۲)

۱- ابراهیمی نادر، مقدمه ای بر مصورسازی کتاب کودک، تهران، آگاه، چاپ اول، ۱۳۶۷، ۱۶.
 ۲- رجبی، محمدعلی، سیرپیدایش اولین نقوش در نقاشی کودکان، حبیب الله آیت الهی، دانشگاه هنر، کارشناسی ارشد پژوهش هنر، پاییز ۱۳۷۵، ۲۷.
 ۳- بهمن پور محمد رضا، نشریه نشان، گذر و نظری برتصویرسازی معاصر کتاب کودک در ایران، شماره هفتم، پاییز ۱۳۸۴، ۳۴.

بررسی و مقایسه چگونگی انتخاب زاویه دید در نقاشی کودکان و آثار تصویرگران کتاب کودک در ایران

تصویر ۲-۲- آناهیتا تیموریان، موش شرافتمند

تصویر ۲-۱- علی رضا نوری، ۵/۵ ساله

می خواهد خانه‌ای نقاشی کند، اگر داخل و خارج خانه به یک اندازه برای او مهم باشند هر دو قسمت را با هم می کشد، یعنی خانه‌ای که اجزای داخل آن از بیرون دیده می شود. (تصویر ۱-۲)

این موضوع برای کودک یک کشف محسوب می شود، زیرا وقتی می آموزد درختان دارای ریشه هستند، بدون توجه به این که ریشه درختان در زیر خاک بوده و قابل دیدن نیستند، درخت را با ریشه نقاشی می کند.^۵ بر اساس این دیدگاه، کودک با ذهن خلاق خود عناصری را به تصویر می کشد که برایش قابل شناخت بوده و در کنار عناصر بیرونی، اشیاء و اشخاص درونی که دیده نمی شوند، اما برای او دارای اهمیت هستند را نیز ترسیم می کند.

۱-۲) زاویه دید شفاف بینی در آثار تصویرگران با توجه به اهمیت و ویژگی های زاویه دید شفاف بینی و کارکرد های آن در تصویرسازی، این نوع نگاه ارتباط میان متن و تصویر را نشان داده و بیننده نیز به راحتی با موضوع ارتباط برقرار می کند. خوشبختانه در ایران بسیاری از تصویرگران کتاب کودک این زاویه دید را در آثار خود به کار برده و آثار جالبی نیز خلق کرده اند. در این جا لازم به یاد آوری است برخی از پژوهشگران زاویه دید شفاف بینی را جزو انواع زاویه دید ندانسته و معتقدند شفاف بینی می تواند در زاویه تمام رخ و نیم رخ در نقاشی کودکان دیده شود.^۶ تصویر (۲-۲)

۳- زاویه دید تلفیقی
کودک در نقاشی های خود از خط خطی کردن شروع

۲- زاویه دید شفاف بینی (اشعه ایکس)
همراه با رشد جسمی کودکان، نقاشی های شان نیز واقع گرایانه تر می شوند. در نقاشی های کودکان زیر ۷ سال همچنان عناصری به کار می رود که کودک نسبت به آن ها آگاهی دارد، بنابر این می توان گفت آن ها واقعیت بیرونی را ترسیم نمی کنند بلکه آن چه را که شناخته اند به تصویر در می آورند، یعنی تصویر ذهنی خود را ترسیم می کنند نه مشاهدات بصری خویش را. به این نوع زاویه دید در نقاشی کودک «شفاف بینی» یا «اشعه ایکس» می گویند. این ویژگی مربوط به مرحله ای است که آن را «واقع گرایی فکری» نیز می نامند.^۱

محققان درباره زمان ظهور این نوع نقاشی در کودکان نظریات متفاوتی ارائه کرده اند، که هر یک در جای خود قابل بررسی است. توماس گلین در کتاب «مقدمه ای بر روانشناسی نقاشی کودکان»، ظهور این نوع نگاه را مربوط به سنین پنج تا هفت سالگی می داند.^۲ در حالی که آنا اولیور فراری در کتاب «نقاشی کودکان و مفاهیم آن» فاصله سنی هفت تا نه سالگی را دوره شفاف بینی در نقاشی کودک می داند.^۳

این اختلاف نظرها گویای این است که به طور مشخص نمی توان گفت شفاف بینی از چه سنی در نقاشی کودکان نمایان می شود. کودک به طور غریزی در جست و جوی یادگیری است، از این رو آن چه را که برایش اهمیت بیش تری دارد بهتر فرا گرفته و همان را نیز به تصویر می کشد، این انگیزه در نهایت کودک را به سمت زاویه دید شفاف بینی سوق می دهد، زیرا آن چه را که در ذهن خود شناخته و یا ساخته به تصویر در می آورد و این از ویژگی های نقاشی کودکان است.^۴ به طور مثال زمانی که کودک

۱- توماس، گلین. مقدمه ای بر روانشناسی کودکان، ترجمه محمد تقی فرامرزی، چاپ دوم، تهران، نشر نی، نو، ۱۳۸۳، ۴۶، ۲- توماس، گلین همان، ۴۶.

۳- الیور فراری، آنا، نقاشی کودکان و مفاهیم آن، عبدالرضا خرامان، تهران، نشر دیبا، چاپ هفتم، ۱۳۷۹، ۱۳.

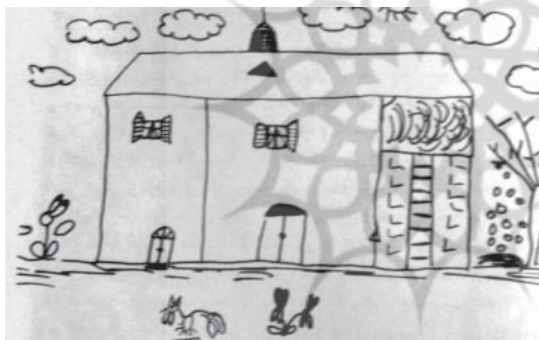
۴- مرتضوی، مرجان شفاف بینی در تصویرسازی، خشیار قاضی زاده، پایان نامه کارشناسی ارشد تصویرسازی، دانشکده هنر شاهد، ۱۳۸۷، ۵۴.

۵- صاحب نظران در طبقه بندی نقاشی شفاف بینی انواع مختلفی را ذکر کرده اند، فریمن (Freeman) دو نوع نقاشی شفاف ای را از یکدیگر متمایز می کند، «اول نقاشی هایی که در آن ها موضوعاتی تصویر شده است که در جهان واقعی معمولاً قابل رویت نیستند. مانند بچه ای در شکم مادر و یا مگسی در شکم عنکبوت. در نوع دوم، کودک نمی تواند غیر قابل رویت بودن چیزی را که معمولاً در پشت یک شیء نزدیک تر قرار دارد نشان دهد، مثلاً ممکن است یک سوار کار را به گونه ای نقاشی کند که پای غیر قابل رویت اش از پشت بدن اسب پیدا باشد.

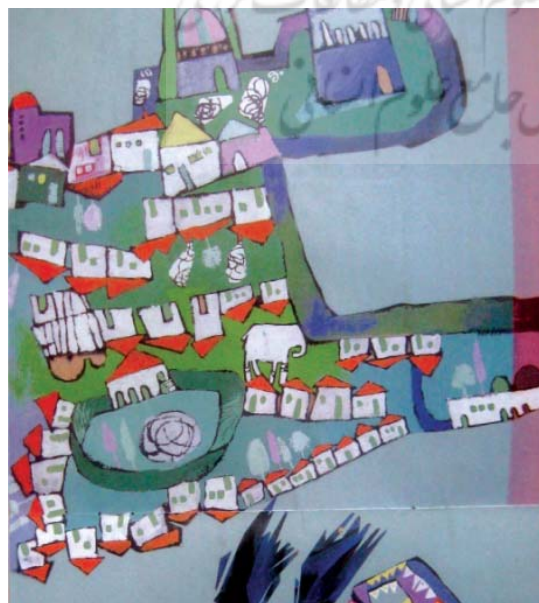
۶- برای آگاهی بیش تر رک: مرتضوی، مرجان، منبع پیشین.

تصویر ۱-۳- حدیث صدیقی، ۸ ساله

تصویر ۱-۴

تصویر ۲-۴- مجید کاظمی، بنگ بنگ

۲-۳- نیره تقوی، شیرین تراز پرواز

می کند تا این که به تدریج به کشیدن اشکال هندسی می رسد، به همین دلیل است که از اشکال در نقاشی های خود با توجه به رشد جسمی و ذهنی اش استفاده می کند.

درک بیش تر اشکال هندسی، نیازمند رشد جسمی و ذهنی است و کودک به دلیل عدم شناخت این اشکال و همچنین پرسپکتیو (عمق میدان)، در نقاشی های خود دست به خلق تصاویری با چند زاویه دید زده و با این شیوه می کوشد در نقاشی هایش تمام جهات را نشان دهد.^۱

بزرگسالان برای نشان دادن عمق میدان تصویر با استفاده از کوچک و بزرگ نمایی اشیاء، این امر را میسر می سازند، اما مسأله محیط و سطح برای کودک مشکل اساسی نیست، زیرا توجه او بیش تر به اشیاء و اشخاصی است که می خواهد آن ها را ترسیم کند و اگر نتواند عمق را نشان دهد هیچ ناراحتی به خود راه نمی دهد.

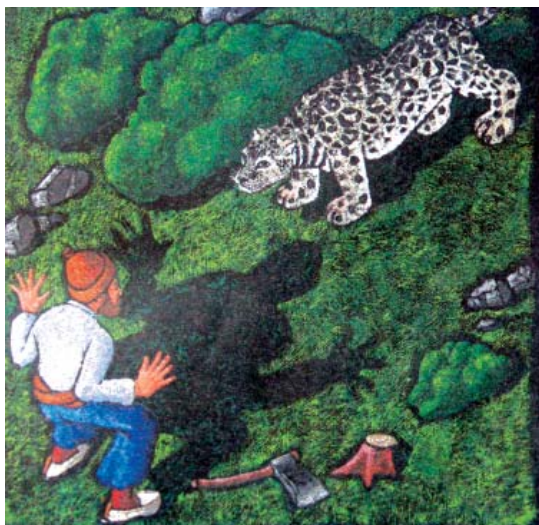
بر این اساس به نظر می رسد توجه کودک به اشیاء یا عناصری که نقاشی می کند باعث خلق آثاری با زاویه دید تلفیقی می شود، چرا که کودک می خواهد به آن چه که می اندیشد تجسم ببخشد.^۲ و همچنین در مواردی شاید عدم توانایی کودک در کشیدن اشکال و عناصر از جهات مختلف، یکی دیگر از دلایل به کار بردن زاویه دید تلفیقی در نقاشی کودکان است.

در پایان ذکر این نکته ضروری است که زاویه دید تلفیقی در نقاشی کودکان، حاصل تخیلات آن ها است و از این طریق می توانند تصورات خود را نشان دهند. نکته قابل توجه این است که در اکثر نقاشی هایی که کودکان با زاویه دید تلفیقی اجراء کرده اند از دو زاویه بالا و روبه رو استفاده شده است. (تصویر ۱-۳)

۱-۳ زاویه دید تلفیقی در آثار تصویرگران

تصویرگران برای نزدیک تر شدن به دنیای کودکان تلاش های فراوانی انجام می دهند که یکی از آن ها استفاده از زاویه دید تلفیقی در آثارشان است.^۳

۱- رجبی، محمد علی، ۲۸.
 ۲- اکرمی، جمال الدین، ۲۸.
 ۳- گزارش یازدهمین نشست تصویرگران کتاب کودک و نوجوان- عناصر بومی در تصویرگری کتاب های کودکان- کتاب ماه کودک و نوجوان، شهریور ماه ۱۳۸۱، ۴۵.

تصویر ۲- زاویه دید از بالا

کاغذ را برای کشیدن خانه هایی که در پشت سر قرار دارند برگردانده و در طرف دیگر نقاشی می کنند. کودکان مانند بزرگسالان خود را خارج از منظره و در نقطه ای مطلوب قرار نمی دهند، بلکه همان گونه که بیان شد خود را در بطن منظره تصور می کنند و این در متن و درون موضوع قرار گرفتن از خصوصیات نقاشی کودک است. در حقیقت او متوجه این واقعیت نیست که کاغذ دو رو دارد و همین عدم درک صحیح، سبب می شود برای نشان دادن اشخاص و اشیاء در یک مجموعه واحد، آن زوایایی را که بهتر درک و مشاهده می کند، انتخاب نماید. تصویر (۱-۴)

۴-۱) زاویه دید واژگون در آثار تصویرگران

تصویر ۲-۴، یکی از آثار تصویرگران معاصر می باشد که از زاویه دید واژگون استفاده کرده است. این تصویر فضای یک شهر را نشان می دهد که هنرمند برای نمایش آن از زاویه دید واژگون بهره گرفته است. در این تصویر، خانه ها طوری ترسیم شده اند که در دو طرف کوچه به صورت واژگون دیده می شوند و تصویرگر از این خصوصیت نقاشی کودکان به خوبی استفاده کرده است.

۵) زاویه دید از بالا

یکی دیگر از زوایای دیدی که در نقاشی کودکان از آن استفاده می شود، اصطلاحاً زاویه دید از بالا است. کودک نسبت به سایر زوایا کم تر از این زاویه استفاده می کند. دلیل عدم استفاده کودک از این زاویه دید را باید در عدم درک او از به کارگیری تکنیک های مربوط به نقاشی از زاویه دید بالا دانست، به همین خاطر است که کودک تمام اشیاء و موجودات را از زاویه روبه رو می کشد زیرا او همه چیز را از این زاویه می بیند.

بر عکس کودک که قادر به تشخیص زاویه دید از بالا نیست، تصویرگران در تصویرسازی کتاب های کودک

تصویر ۱- زاویه دید از بالا در نقاشی کودکان

انتخاب نوع زاویه دید مناسب در تصویرسازی، یکی از مهم ترین عواملی است که باعث ارتباط هر چه بیش تر کودکان با تصویر می شود، البته به نظر می رسد زاویه دید تلفیقی بیش تر برای سنین بالاتر از ۷ سال مناسب باشد. با وجود این می توان زاویه دید تلفیقی را هم در نقاشی کودکان و هم در آثار تصویرگران معاصر به وفور مشاهده کرد. تصویرگران کتاب کودک در ایران در خلق آثارشان تقریباً از تمام زاویه ها استفاده کرده اند و در این میان زاویه دید تلفیقی به دلیل این که ترکیبی از زوایای دیگر بوده و قابلیت زیادی در انتقال مفهوم دارد، همچنین دست تصویرگران در آن بازتر می باشد، بیش از سایر زاویه های مورد توجه قرار گرفته است. تصویر (۲-۳)

۴) زاویه دید واژگون (چرخشی)

باتوجه به آن چه گفته شد، کودک برای ترسیم چیزهایی که می بیند و یا تخیل می کند، حد و مرزی قائل نیست و می کوشد تا اشیاء و موجودات را از بهترین زاویه و با تمام ویژگی هایشان نقاشی کند و توجه به این نکته سبب می شود رابطه بین عناصر و اندازه آن ها در نقاشی کودک جایگاه خاصی پیدا کند.

با توجه به پژوهش های انجام شده، کودکان سنین ۶-۷ سالگی به درک ویژگی های حجم و محیط رسیده و چنان که بخواهند کوچه ای را با تمام خانه های آن به تصویر بکشند، پس از آن که خانه های مقابل شان را ترسیم کردند

تصویر ۱-۷ دانه دادن به پرنده، نقاش کودک هفت ساله

تصویر ۱-۶- جوسیدا از کتاب ببو

از این شیوه برای برقراری ارتباط و ایجاد نگاه جدید به کودک نهایت استفاده را می‌کنند. تصویرگران به این طریق و با زبانی تصویری به کودک می‌آموزند که می‌شود

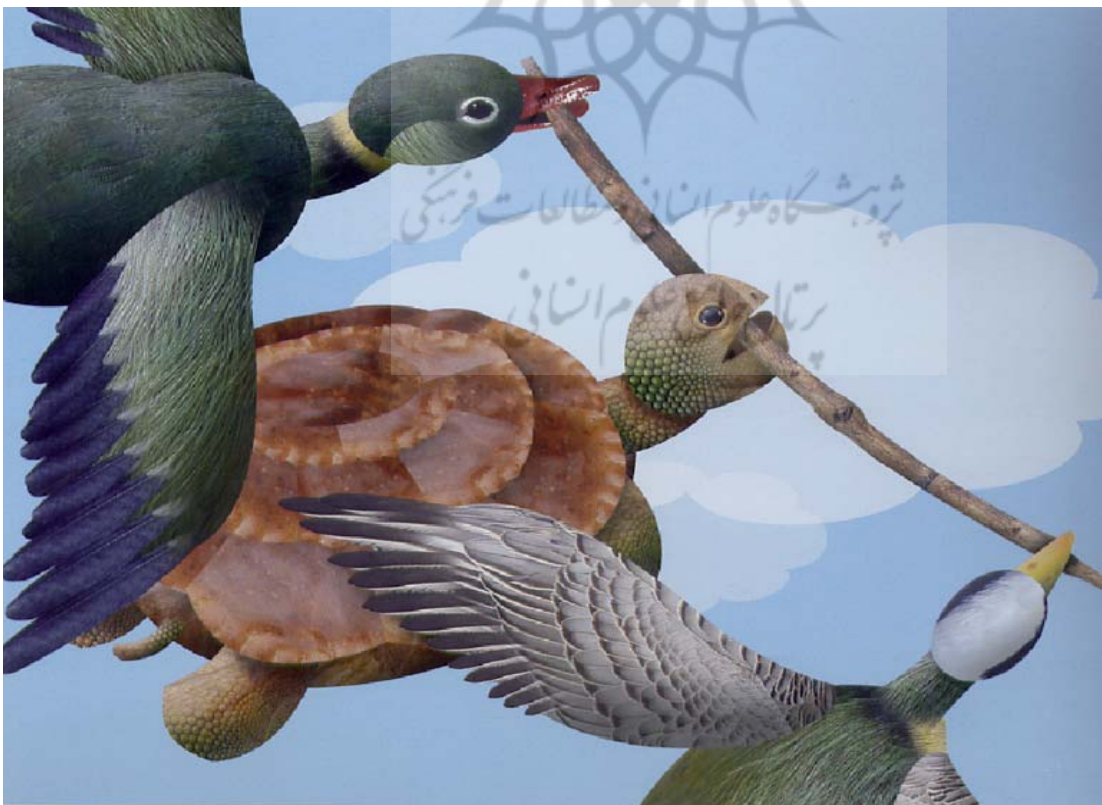
تصویر ۲-۷ زاویه دید از نزدیک، آثار تصویرگران کتاب کودک

بررسی و مقایسه چگونگی
انتخاب زاویه دید در نقاشی
کودکان و آثار تصویرگران کتاب
کودک در ایران

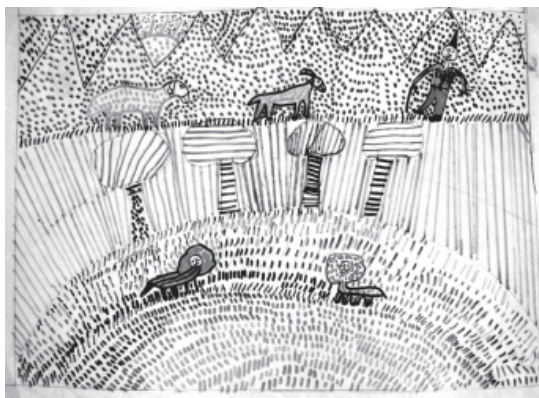

تصویر ۲-۷ زاویه دید از نزدیک

از بالا نیز به پدیده ها نگریست. این نوع نگاه اتفاقاً مورد
توجه و علاقه کودکان بوده و حس کنجکاوی آن ها را نیز
به شدت تحریک می کند. (تصویر ۱-۵)
۵-۱) زاویه دید بالا در آثار تصویرگران
از میان آثار تصویرگران معاصر که از زاویه دید
در بخش های قبل به آن ها اشاره شد مورد استفاده
زاویه دید از پایین کم تر از سایر زوایای دیگر که
۶) زاویه دید از پایین
ابراهیمی اشاره نمود.
بلا استفاده کرده اند می توان به تصویر ۲-۵ از کبری

تصویر ۴-۷ حکایتی از کلیله و دمنه

تصویر ۲-۸ زاویه دید از دور، نقاشی کودکان

نقاشی های خود نبوده و به همین ترتیب اشیاء و موجودات را چنان که گفته شد از زاویه روبه رو نقاشی کرده است. در واقع زاویه دید از پایین به دلیل این که به عناصر، ابهت و بزرگی می بخشد چندان خوشایند و مورد علاقه کودک نیست. تصویر (۱-۶) یک نمونه از تصاویری است که از زاویه دید پایین تصویرسازی شده است.

۷- زاویه دید از نزدیک

کودکان نیز در نقاشی های خود از این ویژگی استفاده می کنند. به عنوان مثال تصویر ۱-۷، نمونه ای از نقاشی

تصویر ۱-۸ زاویه دید از دور

تصویرگران و کودکان قرار گرفته است. بی توجهی تصویرگران شاید به این دلیل است که آن ها کودک را فاقد درک کافی برای فهم تصاویر از پایین می دانند و عدم رویکرد آن ها به این شیوه در شناخت تصویرگران از روانشناسی کودک و علایق آن ها است.

در نقاشی هایی که پژوهش گر از کودکان در همه مقاطع به ضرورت تحقیق جمع آوری نموده است، موردی مشاهده نشد که نشان دهد کودک به دلیل عدم توانایی در تجسم این زاویه و همچنین عدم شناخت از قوانین عمق میدان (پرسپکتیو) قادر به استفاده از این زاویه دید در

تصویر ۲-۸ زاویه دید از دور، آثار تصویرگران

یک کودک ۷ ساله است که موضوع آن دانه دادن به پرنده می باشد. کودک با شیوه پاستل روغنی و آبرنگ مانند یک عکاس (دید عکاسانه) به ترکیب پیکره انسان و پرنده پرداخته است. نمونه دیگر نقاشی کودک ۷ ساله (تصویر ۲-۷) گویای این شیوه در آثار کودکان می باشد.

۷-۱- زاویه دید نزدیک در آثار تصویرگران
این شیوه در اغلب آثار تصویرگران مورد بهره برداری قرار گرفته است. به عنوان نمونه تصاویر ۳-۷ و ۴-۷ را می توان ذکر کرد. در تصویر ۳-۷ تصویرگر، بخشی از پیکره کودک را که بیش ترین رنگ ها در آن به کار رفته، برای بیان معصومیت و القای لطافت چهره اوبه بیننده تصویر نموده است. این نوع زاویه دید را در تصویر دیگری (تصویر ۴-۷) که حکایتی از کلیله و دمنه است، می بینیم.

۸- زاویه دور در نقاشی کودکان
کودکان در نقاشی های خود از این نوع زاویه دید استفاده می کنند و با نشان دادن آن فضای بیش تری به نقاشی می دهند. در تصویر ۱-۸ کودک در یک کادر افقی با رنگی سرد و شاد، بخشی از محیط بازی (پارک) را در فصل زمستان به نمایش گذاشته است. کودک در این نقاشی از نمای دور به اطراف نگاه کرده و این موضوع باعث شده عناصر بیش تری را در نقاشی به نمایش بگذارد. تصویر ۲-۸ نمونه دیگری از این نوع آثار می باشد.

۸-۱- زاویه دید دور در آثار تصویرگران
از جمله گرایش های تصویرگران در تصویرسازی، پرداختن به زاویه دید دور است. آن ها با بهره گیری از امکانات این شیوه آثار قابل توجهی را خلق کرده اند. نمونه ای از این آثار را می توان در تصویر ۳-۸ مشاهده نمود.

نتیجه

استفاده از زاویه دید در تصویرسازی کتاب های کودکان به عنوان یکی از ابزارهای فنی تصویرگر برای نزدیک شدن به دنیای کودک و انتقال پیام تصویر به مخاطب، از چنان اهمیت و جایگاهی برخوردار است و همه هنرمندان فعال در این زمینه تلاش می کنند تا حد امکان در خلق آثارشان، مناسب ترین زاویه دید را انتخاب کنند که در این زمینه می توان آثار قابل توجه فراوانی نیز یافت. در کنار این متأسفانه آثار سبک و کم مایه ای نیز دیده می شود که فاقد زاویه دید مناسب می باشند. علت این موضوع را نخست باید در نبود منتقدینی دانست که سعی نکرده اند آثار تصویرگران را از منظر زاویه دید، مورد نقد و بررسی علمی قرار دهند. چنانچه هر یک از زاویه های دید بررسی شده به خوبی و در جای خود استفاده شوند، می توانند حامل پیام تصویرگر باشند، به طور مثال زاویه دید از پایین برای نشان دادن عظمت و در عین حال ابهت بخشیدن به موضوع به کار می رود، یا زاویه دید شفاف بینی که نزدیکی بیش تری با داستان های کودکان دارد و به خوبی آن ها را در بطن داستان قرار می دهد. به این ترتیب تصویرگران متناسب با سن کودک و یا داستان می بایست بهترین زاویه دید را انتخاب نمایند که در قالب آن بیش ترین کارایی را داشته باشند.

کودکان گروه الف به خاطر عدم درک کافی از حجم و بعد، چندان به زاویه دید پیچیده علاقه نداشته و نمی توانند با آن ها ارتباط برقرار کنند. برای درک بهتر این موضوع باید از یک سو به روانشناسی کودکان زیر ۷ سال توجه کرد و از سوی دیگر با بررسی نقاشی های کودکان در این دوره و درک زاویه دید در آنان، زمینه شناخت و فهم اصول حاکم بر تصویرسازی کتاب کودک (گروه سنی الف) را فراهم نمود.

منابع و ماخذ

داستان، پریخ، ارزش یابی شخصیت کودکان بر اساس آزمون های تربیتی، تهران، رشد، ۱۳۷۶.
گلین، توماس، مقدمه ای بر روانشناسی کودکان، ترجمه محمد تقی فرامرزی، چاپ دوم، تهران، نشر دنیای نو، ۱۳۸۳.

پیاژه، ژان و باردل، وانهلدر، روانشناسی کودک، زینت توفیق، تهران، نشر نی، ۱۳۷۳.
ابراهیمی، نادر، مقدمه ای بر مصورسازی کتاب کودک، تهران، آگاه، چاپ اول، ۱۳۶۷.

پیکرینگ جان، مبانی هنرهای تجسمی کودکان، مرضیه قره داغی، تهران، نشر دنیای نو، ۱۳۸۱.
اکرمی نژاد، جمال الدین، کودک و تصویر، چاپ اول، تهران، انتشارات مدرسه برهان، ۱۳۸۳.

مقاله ها

گزارش یازدهمین نشست تصویرگران کتاب کودک و نوجوان، عناصر بومی در تصویرگری کتاب های کودکان، کتاب ماه کودک و نوجوان، شهریور ماه ۱۳۸۱.

محلای محمد، تاریخچه تصویرسازی در ایران، فصل نامه جهان اسلام، شماره ۲، اسفند ۱۳۷۲.
حجوانی محمد، ادبیات کودک و نوجوان، سیری در ادبیات کودک و نوجوان ایران پس از انقلاب اسلامی (۱۳۵۸-۱۳۷۸)، شماره ۲۰، بهار ۱۳۷۹.

بهمن پور محمدرضا، نشریه نشان، گذر و نظری بر تصویرسازی معاصر کتاب کودک در ایران، شماره هفتم، پاییز ۱۳۸۴.

پایان نامه ها

رجبی، محمدعلی، سیر پیدایش اولین نقوش در نقاشی کودکان، حبیب الله آیت اللهی، دانشگاه هنر، کارشناسی ارشد پژوهش هنر، ۱۳۷۵.

پورجم، پروین، تاریخچه و بررسی تصویرسازی کتاب کودک در ایران، مصطفی ندرلو، کارشناسی ارشد تصویرسازی، دانشگاه هنر کاربردی، ۱۳۸۱.

مرتضوی، مرجان، شفاف بینی در تصویرسازی، خشایار قاضی زاده، کارشناسی ارشد تصویرسازی، دانشکده هنر شاهد، ۱۳۸۷.

منابع تصویری

کتاب سال تصویرگران، انتشارات انجمن تصویرگران کتاب کودک، ۱۳۸۵.
کتاب نمایشگاه بین المللی آثار تصویرگران کتاب کودک، انتشارات انجمن هنرهای تجسمی، تهران، پاییز ۱۳۷۸.

کتاب نمایشگاه آسیایی تصویرگران، تهران، نشر ستاد نمایشگاه آسیایی، وزارت فرهنگ و ارشاد (اولین نمایشگاه آسیایی آثار تصویرگران کتاب کودک).

کتاب پنجمین نمایشگاه آثار تصویرگران کتاب کودک (جهان عاشقانه ها)، تهران، انتشارات قریباغی شباوین، ۱۳۸۱.

کتاب نمایشگاه بین المللی آثار تصویرگران کتاب کودک (جهان رازها و رمزها)، نشر معاونت فرهنگی و وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، دبیر خانه نمایشگاه بین المللی آثار تصویرگران کتاب کودک، تهران، آبان ماه ۱۳۷۲.

تقوی نیره، شیرین تر از پرواز، قدمعلی سرامی، تهران، کانون پرورش فکری کودک و نوجوان، ۱۳۶۸.
خورشید پور علی، وقتی بهار آمد، شکوه قاسم نیا، تهران، کانون پرورش فکری کودک و نوجوان، ۱۳۶۶.
دومین جشنواره بین المللی نقاشی کودکان جهان اسلام (من و خدا)، تهران، نشر مشق هنر، ۱۳۸۷.